

RESZLER GÁBOR:

Emlékezés Irányi Dánielre

„Szomorú dicsőség érte városunkat. Falai között hunyta le örökre szemeit a legtisztább jellemű férfiú, a legszabadabb elvű, legkövetkezetesebb politikus, a hazának leghűbb fia, legönzetlenebb polgára, a legegyszerűbb ember.” Kilencven évvel ezelőtt e sorokkal kezdte tudósítását a Szabolcsi Szabadsajtó krónikása Irányi Dániel halálhíréről. A nyíregyházi hetilap 1982. november 6-i száma ismertette a nagy halott életrajzi adatait, és részletesen beszámolt a gyászszertartásról.

Irányi Dániel a Szepes megyei Toporcon született 1822. február 24-én. Eperjesen, Késmárkon, Rozsnyón járt gimnáziumba. Azután visszatért Eperjesre, bölcseletet és jogot hallgatni. Jogi tanulmányait 1844-ben Pesten fejezte be, ahol hamarosan az egyik legkeresettebb ügyvéd lett. Bekapcsolódva a politikai életbe, gyorsan elkötelezte magát a reformkor eszméivel. Kossuth Lajossal kereste a kapcsolatot, eljárt a Pesti, később Ellenzéki Kör összejöveteleire. Mint a márciusi ifjak egyike, jelentős szerepet játszott az 1848. március 15-i eseményekben.

A felelős magyar minisztériumban állást vállalt Deák Ferenc igazságügy-miniszter biztatására. A törvény-előkészítő osztály titkári hivatalában dolgozott. Lipótváros választotta meg képviselőjének, a népképviselői országgyűlés jegyzője lett. Jellasics támadása után Irányi is belépett az országgyűlési önkéntes csoportba. Az ellenség pákozdi megfutamodását követően ismét Pesten találjuk, amíg ki nem nevezik Sáros megye kormánybiztosává.

1849 elején Debrecenbe ment, ahol tevékenyen kivette részét az országgyűlés munkájából. Kossuth híveként, a Békepárt ellenfeleként ragaszkodott az önvédelmi háború folytatásához. A magyar honvédsereg tavaszi győzelmeinek hatására az osztrákok kiűrtették Pestet. 1849. április 25-én Kossuth őt nevezte ki a város kormánybiztosává. A szabadságküzdelem hanyatló szakaszában Irányi követte az országgyűlést Szegedre és Aradra is. A világosi fegyverletétel után hónapokig Szatmárban, Beregben majd Gömör megyében bujdosott. Csak 1850 januárjában hagyta el Magyarországot. A pesti haditörvényszék a menekültek legjobbjai között, 1851. szeptember 21-én, távollétében Irányit is halálra ítélte, és in effigie felakasztatta.

Az emigráció nehéz évei következtek. Párizsban telepedett meg egy időre, ahol újságcikkek írásából és házitánítóskodásból tartotta fenn magát. A nélkülözések ellenére senkitől sem kért könyöradományokat. Jellemessége miatt nevezték az emigránsok Catójának. Degré Alajos visszaemlékezéseiben így ír erről: „Irányi emelt fővel és öntudatos magatartással dolgozott a mindennapi kenyérért, nem panaszkodott, nem kért és nem fogadott el senkitől mást, mint amit munkája megérdemelt.”

Cikkeivel felhívta a figyelmet a magyar történelemre, irodalomra. Találkozott a francia irodalmi élet egyik vezető egyéniségével, Ch. L. Chassin-nal, akivel megírta

a magyar szabadságharc politikai történetét. A mű első kötete 1859-ben látott napvilágot. Irányi nem szentelhette minden idejét a könyv megírásának. A megélhetési gondjain túl a szervezkedő magyar száműzöttek politikai teendői is lekötötték. Genovába és Turinba járt át Párizsból, a Kossuth, Teleki László és Klapka György által megalakított Magyar Nemzeti Igazgatóság jegyzője lett.

Gyakran megfordult a magyar szabadság ügyének képviselésében Angliában. 1868-ban tért vissza Magyarországra. Kossuth küldte haza maga helyett, hogy a neki szánt pécsi országgyűlési képviselőséget Irányi töltsse be. Egészen 1872-ig Pécs képviselője, amikor a választáson kisebbségben marad. Ekkor Békés városa küldi az országgyűlésbe. Irányi Dániel 1869-től a 48-as Párt elnöke volt, majd 1884-től a Függetlenségi és 48-as Pártot vezette haláláig. Hosszú képviselősége alatt közjogi téren eleendőnek tartotta a perszonálunió békés parlamenti kivívását. Az emberi szabadságjogok védelmében számtalanszor emelt szót. Összesen huszonhárom alkalommal terjesztette elő a vallás szabad gyakorlására és a felekezetek egyenjogúsítására vonatkozó indítványát, amit végül az 1892-es májusi vitában fogadott el a képviselőház.

Az egyházpolitikai reformok kidolgozását már nem érthette meg. 1892 szeptemberének végén betegen érkezett Meskó László városi tiszti ügyész nyíregyházi otthonába, akihez rokoni szálak fűzték. Hiába tettek meg mindent a város, a megye legjobb orvosai — Meskó Pál, Saáry Sándor és Jósa András — az elhatalmasodó kórral, a vérhassal, a kiemelkedő politikus öreg szervezete nem tudott megküzdeni. 1892. november 2-án Meskó László Dózsa György úti lakásában, melyet emléktábla jelöl, életének 71. esztendejében elhunyt Irányi Dániel.

A gyász hír eljutott a kilencvenesztendő Kossuth-hoz, aki részvétnyilvánítását a következő mondattal fejezte ki: „Itt hagyta bajtárs — követlek.” Irányi halála megmozgatta a közéletet. Ravatalához sereglettek az országból párthívei, tisztelői. A családi gyászszertartást november 4-én Nyíregyházán tartották Meskó László házában, majd a nyíregyházi pályaudvarra kísérték a halottat, innen különvonat vitte Debrecenig. November 5-én reggel érkezett meg a halottas vasúti kocsia a fővárosba, ahonnan — ismét a korabeli krónikás szavaival — „azelőtt öt héttel azon reménnyel távozott, hogy megújulva, új erőben tér vissza folytatni nemes áldozatos munkásságát.”